

۲۱۸۷۸۵

ادبیات الکترونیک

(مجموعه مقالات)

جمعی از نویسندگان

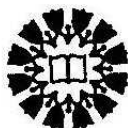
ترجمه

دکتر مهدی صداقت پیام

www.ketab.ir

تهران

۱۳۹۹

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

عنوان و نام پدیدآور: ادبیات الکترونیک (مجموعه مقالات) / ویراسته ری سیمنز، سوزان شرایمن؛ ترجمه مهدی صداقت پیام.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: هفت، ۲۵۲ ص.

فروست: «سمت»؛ ۲۴۲۴. زبان و ادبیات فارسی؛ ۱۲۰.

شابک: ۳-۲۲۳۸-۰۲-۹۷۸-۶۰۰-۴۰۰۰۰۰ ریال

یادداشت: عنوان اصلی [بخشی از مجموعه]: A Companion to Digital Literary Studies, c2013. یادداشت: کتابنامه.

موضوع: ادبیات و اینترنت، Literature and the Internet

موضوع: انتشارات الکترونیکی، Electronic Publication

موضوع: ادبیات — منابع شبکه کامپیوتری، Literature -- Computer Network Resources

موضوع: کتابخانه‌های الکترونیکی، Digital Libraries

موضوع: نظام‌های فرامتنی، Hypertext Systems

شناسه افزوده: سیمنز، ریچارد جورج، ۱۹۶۶-م، Siemens, Raymond George, 1966

شناسه افزوده: شرایمن، سوزان، Schreibman, Susan

شناسه افزوده: صداقت پیام، مهدی، ۱۳۵۸-، مترجم.

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT), Institute for Research and Development in the Humanities.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۹ PN ۵۶

رده‌بندی دیویی: ۸۰۲/۸۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۲۸۹۹۱

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)
پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

ادبیات الکترونیک (مجموعه مقالات)

جمعی از نویسندگان

ترجمه دکتر مهدی صداقت پیام

ویراستار فنی: مژگان امیری پریان

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۹

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: مشعر

قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل

توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبه‌روی

پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۴۴۲۴۶۲۵۰-۲.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

@sazman_samt

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: ادبیات الکترونیک چیست؟
۳	مقدمه
۶	ژانرهای (انواع) ادبیات الکترونیک
۳۱	ادبیات الکترونیک چاپ نیست
۳۸	نگهداری، بایگانی و انتشار
۴۲	فصل دوم: خواندن ادبیات دیجیتال: سطح، داده‌ها، تعامل، و پردازش بیانی
۴۳	مدل‌هایی برای خواندن ادبیات دیجیتال
۴۶	خواندن پرونده‌های قصه‌باف
۴۸	مشخص کردن عملکرد پیمایشی قصه‌باف
۵۱	شبه‌ساز قصه‌باف
۵۳	مشاهدات شبه‌سازی
۵۵	مدلی جدید
۶۱	به کارگیری مدل
۶۴	دوباره به سطح آمدن
۶۶	منابع و مآخذ
۶۸	فصل سوم: آیا متنی روی صفحه نمایش است؟ خواندن در دوران ابرمتنیت
۷۳	فضای سایبری اسطوره‌ای
۷۷	ما چه متن‌هایی می‌خوانیم؟
۷۹	رابطه متصل
۸۱	تنگناهای کنش خواندن
۸۴	خطرات استفاده
۸۸	منطقی برای آشکارسازی
۹۰	نتیجه‌گیری
۹۱	منابع و مآخذ

مقدمه

ادبیات الکترونیک ژانری جدید در ادبیات است که به لحاظ قالب و محتوای متفاوتش هنوز در بسیاری از جوامع دانشگاهی سراسر جهان شناخته شده نیست. در ساده‌ترین تعریف می‌توان گفت ادبیاتی است که به صورت چاپی و کتاب در اختیار خواننده قرار نمی‌گیرد. پیشینه این ادبیات به اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی و فراگیرتر شدن رایانه‌ها باز می‌گردد؛ در آن دوران رمان‌نویسی به نام مایکل جویس که قبلاً یکی از رمان‌هایش به صورت کتاب منتشر شده بود، تصمیم به انتشار رمانی گرفت که با هر بار خواندن پایانش تغییر یابد. جویس برای نیل به این هدف به دانشکده علوم رایانه در دانشگاه کارولینای شمالی رفت و با همکاری جی. دیوید بولتر و جان بی. اسمیت نرم‌فراری با عنوان «استوری اسپیس» خلق کردند که رمان‌نویسان تجربی با استفاده از آن می‌توانستند آثاری بافریننده که بعدها با عنوان «داستان ابرمتنی» شناخته شد. ظهور اینترنت و گسترش امکانات رایانه‌ها به پیدایش شکل و انواع جدیدی از داستان، شعر و حتی نمایشنامه‌های اینترنتی منجر شد و البته این روند همچنان ادامه دارد.

ورود رایانه به ادبیات تأثیر دیگری نیز داشت. جان بی. اسمیت، استاد رشته علوم رایانه در دانشگاه کارولینای شمالی که نقش فعالی در توسعه نرم‌افزار «استوری اسپیس» داشت، در ۱۹۷۸ مقاله‌ای با عنوان «نقد رایانشی» نوشت. در آن مقاله به روش‌هایی که با استفاده از رایانه می‌توان به تحلیل آثار ادبی پرداخت، اشاره شد. با اینکه ایده نوآورانه اسمیت در دوران خودش رواج چندانی نیافت، اما حدوداً سی سال بعد نقد رایانشی با مقالات فرانکو مورتی به تدریج وارد گفتمان نقد ادبی در دانشگاه‌ها شد و رشدی روزافزون یافت و امروزه (اوایل سال ۲۰۲۱) در برخی دانشگاه‌های مطرح جهان از قبیل دانشگاه کلمبیا در نیویورک در سطوح مختلف کلاس‌های آموزش نقد ادبی رایانشی برگزار می‌شود.

مقالات این کتاب به دو حیطه کلی تقسیم می‌شوند: هفت مقاله درباره ادبیات الکترونیک، و سه مقاله درباره نقد ادبی رایانشی. انتخاب این مقالات به این دلیل بود که هر کدام چشم‌اندازی متفاوت از ادبیات الکترونیک را به خواننده عرضه دارند و خوانندگان ارجمند با کنار هم قراردادن این چشم‌اندازها به دیدگاهی کلی درباره ادبیات الکترونیک

برسند. از آنجا که این حیطه حتی در ادبیات غرب نیز حیطه‌ای جدید به حساب می‌آید، واژگان و اصطلاحاتی که منتقدان مختلف برای ارجاع به کار می‌برند واژگانی خلاقانه و جدید است و هنوز معادل‌های مناسبی در سایر زبان‌ها ندارند. از این رو، تلاش مترجم بر این بود که هر جا واژه‌ای نامأنوس به نظر می‌رسد اصل آن را در پانویس بیاورد تا خوانندگان در صورت علاقه به اصل آن رجوع کنند و ابهامشان برطرف شود.

آشنایی من با ادبیات الکترونیک به زمانی برمی‌گردد که یک دوست رمان‌نویس و پژوهشگر به نام فرهاد حیدری گوران مقاله‌ای برای ترجمه در این حیطه به من سپرد تا در کتابی با عنوان *ادبیات/برمتنی* چاپ شود. با آنکه آن کتاب هرگز اقبال چاپ نیافت اما این حیطه جدید برای من به قدری جذاب بود که برای پژوهش در زمینه ادبیات الکترونیک به دانشگاه ویکتوریای ولینگتون رفتم و پایان نامه دکتری را در این حیطه نوشتم. پس از بازگشت به ایران ترجمه کتابی در این حیطه یکی از دغدغه‌های اصلی من بود که این امر خوشبختانه با موافقت دکتر حمیدرضا خادمی، رئیس وقت پژوهشکده علوم انسانی سازمان «سمت»، میسر شد و کتاب حاضر نتیجه این همکاری است. در پایان علاوه بر تشکر از آقای دکتر حمیدرضا خادمی، لازم است از خانم مژده کمالی ویراستار محترم کتاب تشکر کنم که با صبر و دلسوزی به روان‌ترشدن مطالب کتاب کمک کردند.

دکتر مهدی صداقت‌پیام

مربلند

دی ۱۳۹۹